

BOX 2052
103 12 STOCKHOLM

 OBSERVER
Pressurklipp
Tel 08-705 12 70

Upplagan kontr. av

Hallands Nyheter
(c) Tel: 0346-29000
Falkenberg 31,300 ex.
Datum: 96-10-02
6/Vecka 50 1=K

Om Europa i brytningstid

BOK

CAFÉ EUROPA
Slavenka Drakulić
Norstedts

WITOLD Gombrowicz inleder sin dagbok högst lakoniskt. Fyra dagar i rad antecknar han ett och samma ord och inget mer: "Jag." Det är fyra hammarslag ägnade att hos läsaren banka in det faktum att här talar ett enskilt subjekt i egen rätt och i egen sak och med eget ansvar.

Han ger sig inte ut för att företräda någon annan eller något annat än sig själv. Det var en omöjlig hållning i författarens moster- och fasterland, det socialistiska Polen. Men det är just detta jag som man idag måste hitta fram till i det forna Östeuropa, skriver Slavenka Drakulić i sin nya bok, *Café Europa* (översättning Ia Lind; Norstedts). Det handlar om att bli och känna sig som medborgare och inte som undersåte. Det är inte lätt.

Kommunismen har visserligen fallit, men 25 års erfarenheter rullar man inte prydligt ihop som taggtråden vid gränsen. De finns där, ofta osorterade och intrasslade i varann, och ännu under lång tid kommer de att styra tankar och handlingar.

Kvinnligt perspektiv

Hur det var att leva i real-socialismens förlovade länder före sammanbrottet skildrade Slavenka Drakulić här-området i boken *Hur vi lyckades överleva kommunismen* med ett leende på läpparna – ett i många avseenden lysande reportage, levande och uppslagsrikt. Drakulić använde här genomgående vad man kanske skulle kunna kalla ett kvinnligt perspektiv. Hon utgick från det konkreta livet, från vardagen med dess bekymmer och glädjeämnen, från den enskilda människan och hennes möjlighet att forma sitt liv. Läppstift och tamponger visade sig ha mer att säga om realsocialismens samhällssystem än aldrig så sinnrika ideologiska analyser.

Den nya boken kan delvis ses som en uppföljare och skulle mycket väl ha kunnat heta "Hur vi försöker överleva postkommunismen med ett leende på läpparna". Men nu

heter den alltså *Café Europa*. Det är naturligtvis ingen slump. I alla de gamla öststaterna vimlar det av nyetablerade näringsställen med detta namn och alla uttrycker de en längtan efter Europa – eller snarare efter det som "Europa" representerar. Samtidigt avslöjar man därmed ofrivilligt sin känsla av utanförskap och underlägsenhet.

Det "europeiska" är inte självklart, det måste besvärjas; som den fattiga kusinen från landet står man med mössan i hand. Den synliga muren mellan öst och väst är borta men den osynliga reser sig hög – rakt genom våra huvuden går den. Drakulić använder gärna sig själv som exempel.

Styrs av det förgångna

Gång efter gång upptäcker hon hur hennes tankar och handlingar styrs av det förgångna. Reflexmässigt reagerar hon utifrån de förhållningssätt och strategier som utvecklats för att möta realsocialismen men som under de nya förhållandena egentligen förlorat sin mening. Men det gamla kan också på ett högst påtagligt sätt dröja sig kvar inom den politiska kulturen där de nya maktavarna gärna för sina föregångares fasoner vidare.

Franjo Tadjman i Drakulićs eget hemland må aldrig så emfatiskt betona Kroatiens västliga hemhörighet; i praktiken gör han allt för att uppfylla våra fördomar om hur politik bedrivs på Balkan. Här dryper Drakulićs penna av frätande förakt.

Café Europa må vara en mer lättviktig och kåserande bok än *Hur vi lyckades överleva...*, men den förmedlar ändå en tankeväckande tidsbild från ett Europa mitt uppe i en brytningstid, där gamla strukturer och tankemönster konfronteras med nya samhällsordningar och statsskick.

Det är inte underligt om resultatet kan bli motsägelsefullt och rymma både hopp och förtvivlan. Så avslutar inte heller Drakulić sin bok med ett påstående utan med en uppfordrande fråga: Hur ser vi egentligen på Europa idag – efter vad som hänt i Bosnien?